тих, які зобов'язані захищати особисті свободи та суспільні обов'язки водночас". І. Кант стверджує існування прямого зв'язку між правовою свободою і розумністю волі взагалі, яка, спираючись на формальний, всезагально-розумний принцип дій, лиш одна може забезпечити моральну якість вчинків. Філософсько-правова концепція Ґ. Гегеля репрезентує новий підхід, у рамках якого право як втілення свободи є етапом розвитку більш загального духовного утворення.

Таким чином, спостерігаємо значну зацікавленість питанням, що стосується права людини на свободу в різні епохи. Людство намагається забезпечити реалізацію права на свободу низкою нормативних документів та активною міжнародною взаємодією у цьому питанні. Суспільство, яке утверджує пріоритет людської особистості, як найважливішої соціальної цінності, має право вимагати від держави та її органів визнання, дотримання і захисту прав та свобод людини і громадянина, зокрема, права на свободу. У свою чергу виконуючи обов'язки перед суспільством держава повинна забезпечити наявність ефективно діючих механізмів правового захисту прав та свобод особистості від будь-яких порушень та забезпечити право людині на свободу та особисту недоторканість.

Васильченко О.М.,
доктор психологічних наук, доцент провідний науковий співробітник лабораторії психології політико-правових відносин ІСПП НАПН України

ПОЛІТИКО-ПРАВОВА КУЛЬТУРА: ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження політико-правової культури у рамках соціальної психології має спиратися на сформульовані нижче тези:

- «...Все культурне є соціальним. Культура є продуктом соціального життя й суспільної діяльності людини, і тому сама постановка проблеми культурного розвитку поведінки вже вводить нас безпосередньо в соціальний план розвитку». Тобто культурне визначається через соціальне.

- У соціально-психологічному напрямку поняття «соціальне» може бути розкрито через поняття «взаємодія»: «реальність соціального спочиває на взаємодії», а взаємодія «ставленням».

- На соціологічному рівні «соціальне» інтерпретується через поняття «колективність» і «організація», а на соціально-психологічному рівні «соціальне» розкривається послідовно через поняття «взаємодія» - «ставлення» - «зв'язок».

- «Соціальне» визначається через взаємодію. Взаємодія визначається через поняття «ставлення»: «...процес взаємодії визначається ставленням людини до завдання взаємодії і його взаємодією з учасниками цієї взаємодії»; «взаємодія є ставленням».

- Культура в широкому антропологічному розумінні дозволяє звести воєдино різні сторони людської діяльності, спрямовані на розвиток самої людини й людських співтовариств.

- В культурї іманентно присутні протилежності. Культура не протиставлена природі.

- Культура пов'язана з певним етапом у развитку життя і буття в цілому;

- Культура (у широкому розумінні) охоплює сукупність елементів буття людей, включених у їхню діяльність і використовуваних ними (свідомо або не усвідомлено) як для збереження (і відтворення) її компонентів (цілей, засобів, способів, результатів та ін.), так і для їхнього відновлення.

- Культура забезпечує *репродуктивно-нормативну* и *діалогово-творчу* функції індивідів, співтовариств і людства в цілому. Всі інші функції (виробництва, розподілу і споживання засобів життєзабезпечення, регулювання взаємодії співтовариств і індивідів і т.д.) опосередковуються культурою і тому є культуро визначеними.

- модуси людської культури: *загальний* (загальнолюдський); *особливі* (етнічні, суперетнічні, субетнічні, а також властиві професійним, віковим, гендерним і іншим компонентам соціуму, у тому числі малим групам); *індивідуальні* (особистісні). До становлення, функціонування й розвитку особистості причетні всі три типи модуси культури.

- Людина-індивід як носій особистості не тільки перебуває в культурному оточенні, але є носієм і «співавтором» (одним із творців) культури - суб'єктом культури.

- Ми поділяємо похід Г.О. Бала відповідно до якого особистість це така якість людського індивіда, що дозволяє йому бути відносно автономним і індивідуально своєрідним суб'єктом культури. Додаткові можливості для аналізу особистості й культури в цілому й політико-правовій культурі зокрема надає розгляд культури як системи моделей.

Відповідно до підходів М.О. Бернштейна, Ю.М. Лотмана, Я.А. Пономарева моделлю вважається будь-яка система, що несе інформацію, яка може бути використана, про іншу систему (яка моделюється). При аналізі культури як системи моделей потрібно розрізняти:

- моделі, вторинні й первинні стосовно систем, що моделюються (з різноманітних моделей складається вся культура);

- моделі ідеальні, матеріалізовані (наприклад тексти) і матеріальні.

- До складу культури включають не тільки ідеї, але і їхнє втілення в інституціях, практиках і артефактах, а також носії цих ідей.

- У змісті всіх моделей, що становлять людську культуру, так чи інакше відбиваються особливості ідеальних моделей, представлених у свідомості людей, а саме: *знання* - ієрархічно структурована інформація про системи (можуть існувати у вербальній, образній або змішаній формі); *рефлексивність*; *значення* (налаштованість знань до комунікації з іншими людьми (і із самим собою як іншим), *смисли*, які відбивають, зв'язаність цих знань із властивими індивідові потребами різного рівня від вітальних до вищих духовних.

Власенко С.Б.,
кандидат психологічних наук, викладач кафедри психології та педагогіки ННІПП НАВС

ДО ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ З ОБМЕЖЕННЯМИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Станом на сьогодні проблема правового виховання громадян України постає надзвичайно гостро у зв'язку з тим, що правова обізнаність створює підґрунтя для формування суспільної та особистісної правосвідомості, стає основою правової культури населення, сприяє створенню стійкої системи моральних норм та цінностей для кожної особистості.

Зважаючи на те, що найбільш сенситивним для формування правової культури дитини є період шкільного навчання, а саме – підлітковий та ранній юнацький вік, особливого значення проблема правового виховання набуває для осіб з психофізичними порушеннями. Більшість дітей, що мають вади фізичного та (або) розумового розвитку, отримують середню освіту у спеціальних загальноосвітніх школах-інтернатах. Мікросередовище школи-інтернату обмежує соціалізацію таких дітей та створює перешкоду на шляху втілення теоретичних знань у практику, призводячи до їх схематизму, вербалізму та формальності.

Вивченням особливостей правового виховання та процесу становлення правосвідомості осіб з особливими потребами займалися: Л. Виготський, О. Дмітрієва, О. Кавінська, В. Лапшин, О. Ляшенко, М. Панов, В. Синьов, Є. Синьова та ін.

Аналіз досліджень особливостей правового виховання, проведений з точки зору спеціальної психології та корекційної педагогіки, надає змогу